

Toplumda Damgalama Eğilimi ve Hükümlülere Yönelik Sosyal Mesafe ile İlişkili Faktörler

Stigma Tendency in Society and Factors Related to Social Distancing for Convicts

Rasim Erez¹, Büşra Özdoğan², Hüseyin Ünübol³ Gökben Hızlı Sayar⁴

¹ Adli Bilimler, Üsküdar Üniversitesi, rasimerez@gmail.com, 0000-0003-0504-9332

² PhD Psikoloji, Üsküdar Üniversitesi, busra.ozdogan@st.uskudar.edu.tr, 0000-0002-2449-9147

³ Tıp Fakültesi, Üsküdar Üniversitesi, huseyin.unubol@uskudar.edu.tr, 0000-0003-4404-6062

⁴ Tıp Fakültesi, Üsküdar Üniversitesi, gokben.hizlisayar@uskudar.edu.tr, 0000-0002-2514-5682

Araştırma makalesi
Research article

Makale Atfı: Erez, R., Özdoğan B., Ünübol, H. ve Hızlı Sayar, G. (2022). Toplumda Damgalama Eğilimi ve Hükümlülere Yönelik Sosyal Mesafe ile İlişkili Faktörler. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 6(1), 1-17.
DOI: 10.55109/tushad.947596

Alındı 07.06.2021
Kabul Edildi 25.05.2022
Yayınlandı 30.06.2022

Öz

Çevremizi daha kolay tanımak için nesnelere sınıflandırdığımız gibi insanları da sınıflandırırız. Bu sınıflandırmanın bazı olumsuz sonuçları da olabilmektedir. Ön yargı ve ayrımcılıkla başlayan bu süreç damgalamaya kadar gidebilmektedir. Bu araştırmada, toplumun damgalama eğilimi ve hükümlü bireylere yönelik sosyal mesafe ilişkisi incelenmiştir. Bu korelasyonel çalışma, sosyal medya (Facebook, Instagram, Whatsapp) üzerinden gönüllü ve rastgele seçilen 730 kişi ile yapılmıştır. Veriler; Sosyodemografik Bilgi Formu, Sosyal Mesafe Ölçeği ve Damgalama Eğilimi Ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 25 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde One Way ANOVA (Analysis of Variance – Tek Yönlü Varyans Analizi) ve t-testi kullanılmıştır. Aradaki ilişkiyi incelemek için ise Pearson korelasyon testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, damgalama eğilimi arttıkça sosyal mesafenin de arttığı saptanmıştır. Damgalamayı etkileyen başlıca faktörler; yaş, cinsiyet, çevre, meslek ve iş sektörü olarak bulunmuştur. Sosyal mesafenin ise; cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma, yaşanan çevre, meslek, çalışılan sektör, eğitim, kişinin birinci derece akrabası ya da arkadaşının adli ceza geçmişi ile ilişkili olarak değiştiği bulunmuştur. Damgalama ve sosyal mesafe koyma, hükümlülerde olumsuz pekiştirici görevi yaparak suç işleme davranışını devam ettirebilir. Bu sebeple gelecek çalışmalarda, damgalama ile mükerrer suçluluk, suç kariyeri ve hayat kalitesinin artırılması konularının incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Damgalama, Hükümlü, Sosyal Mesafe

Abstract

We classify people just as we classify objects in order to recognize our environment more easily. This classification can sometimes have negative consequences. This process, which starts with prejudice and discrimination, can go as far as stigmatization. In this study, the stigmatization tendency of society and the relationship of social distance towards convicted individuals were examined. This

¹ İletişim kurulacak yazar: Büşra ÖZDOĞAN, busra.ozdogan@st.uskudar.edu.tr

Telif hakkı: © 2022 yazarlar tarafından. Lisans Sahibi Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Rize, Türkiye.

Bu makale, Creative Commons Attribution (CC BY) lisansının hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makedir.

correlational study was conducted with 730 voluntary and randomly selected people through social media (Facebook, Instagram, Whatsapp). Data; Sociodemographic Information Form was collected by Social Distance Scale and Stigmatization Tendency Scale. The data obtained in the research were analyzed using the SPSS 25 package program. One Way ANOVA (Analysis of Variance) and t-test were used to analyze the data. Pearson's correlation test was used to examine the relationship. As a result of the research, it was determined that social distance increased as the tendency to stigmatize increased. The main factors affecting stigma were age, gender, environment, occupation, and business sector. It has been found that social distance varies concerning gender, marital status, having a child, living environment, profession and sector, education, criminal history of a first-degree relative or friend. Stigmatization and social distancing may perpetuate delinquent behavior by acting as negative reinforcement in convicts. For this reason, it is recommended to examine the issues of stigmatization and repeated delinquency, criminal career, and quality of life in future studies.

Keywords: Convict, Social Distancing, Stigma

1. Giriş

İnsan beyni her gün binlerce bilgiyi işlemektedir ve bu kadar çok bilgiyi işleyebilmesi için sınıflandırma yapması kaçınılmazdır. Sınıflandırma, uyarıcıları belirli ortak özellikleri çerçevesinde aynı grup ya da sınıf içinde değerlendirmektir. Çevremizi daha kolay ve hızlı tanımak için nesnelere sınıflandırdığımız gibi aynı işlemi insanları algılamakta da gerçekleştiririz. Bu süreç sosyal sınıflandırma olarak adlandırılmaktadır (Tajfel ve Forgas, 1981). Sosyal sınıflandırma, bilişsel tasarruf sağladığı için oldukça işlevseldir. Sınıflandırmanın bazı olumsuz sonuçları da olabilmektedir. Ön yargı ve ayrımcılıkla başlayan bu süreç damgalamaya kadar gidebilmektedir. Damgalama (stigmatization) ise, bireyin yetiştiği ve yaşadığı toplumun “normal” olarak kabul ettiği değerlerin, normların, kuralların dışında sayılması ve bu nedenle toplumun diğer üyeleri tarafından daha az saygın görülmesidir. Damgalanan bireye toplum tarafından gerçeklik temeli olmaksızın, utanç verici, incitici özellik yüklenir (Soygür ve Özalp, 2005). Damgalama, damgalamaya maruz kalan bireyin isminin önüne getirilen etiket nedeniyle diğer kişilere göre daha az istenen ve değer verilen bir hale gelmesidir. Damgalamayla birlikte bireyler diğer kişilerden ayrılarak, ötekileşmesine ve çevresinden onur kırıcı farklı bir tutum görmesine neden olabilir (Goffman, 1963). Sosyal damgalanma; toplumda bireyi, diğer bireylerden ayıran ve farklı, kabul edilemez olarak nitelendiren özellik ya da bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Sosyal damgalanma beraberinde önyargı ve ayrımcılık davranışlarını da getirir (Güvenir vd., 2004). Bireyler damgalanmanın olumsuz sonuçlarının getireceği olası yaptırımlardan çekindikleri için kendilerinin ya da yakınlarının bazı eksikliklerini sosyal çevrelerinden gizlemeye çalışmaktadırlar. Berry (1974), damgalama konusunda yaptığı çalışmada, kronik psikiyatrik hastalığı ve herhangi bir suçtan hükmü bulunan bireylerin ya da yakınlarının bu bilgiyi saklama davranışı gösterdiğini belirtmektedir. Sosyal psikolojide; sosyal mesafe, din, milliyet ve ırk gibi farklı sosyal gruplardan üyelerin birbirlerini kabul veya reddetme derecesi olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2000). Sosyal mesafe (social distance) sosyolojik olarak ise, sosyal grupların mahremiyet sınırlarını hangi mesafede çizmeye istekli olduklarını gösteren, toplumsal değişkenlere dayalı benzerlik, yakınlık ya da uzaklık olarak tanımlanmaktadır (Marshall, 1999).

Damgalama pek çok olgu ve durum için görülebilmektedir. Bunların arasında; ruhsal hastalığın varlığı (Doğanavşargil Baysal, 2013), HIV/AIDS, epilepsi vb. gibi fiziksel hastalıklar (Oran ve Şenuzun, 2008), etnik köken (Gezgin, 2016), sosyoekonomik statü, fiziksel görünüş (Esin, 2021) ve suça karışmış olmak örnek olarak gösterilebilir. Hükümlü, işlemiş olduğu herhangi bir suçtan dolayı, suçu sabit görülen ve mahkumiyet kararı kesinleşerek ceza infaz kurumlarında söz konusu cezası infaz edilen kimse olarak tanımlanmaktadır (Bedük, 2010). Hüküm giymiş kişilerin karşılaştıkları damgalanmanın diğerlerine göre daha farklı bir biçimde olduğu söylenebilir çünkü hem resmi olarak devlet tarafından hem de toplum tarafından etiketlenmişlerdir (Bedük, 2010). Leary ve Schreindorfer'e göre (1998) bireyler dört faktöre göre damgalanır ya da sosyal olarak dışlanmaya maruz kalır: Başkalarının sağlığını ya da güvenliğini tehlikeye sokmak (tehlikeli olmak, dikkatsiz ve umursamaz olmak ya da bulaşıcı bir hastalığa sahip olmak), grup normlarından sapmak (toplum kurallarını, normlarını, ahlakını çiğnemek, hiçe saymak), içinde buldukları sosyal toplumun refahı adına yeterli katkıda bulunmamak (sorumsuz, yetersiz ya da bencil olmak), başkalarında olumsuz tepkilere sebep olmak (sosyal olarak ya da estetik olarak itici olmak). Maslow'un geliştirmiş olduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine göre temel basamak olan fizyolojik ihtiyaçlardan sonraki basamak ikinci en temel ihtiyaç olarak güvenlik olarak belirlenmiştir. Temel fizyolojik ve güvenlik ihtiyacı karşılanmadan bireyin bir üst basamağa geçerek sosyal ihtiyaçlar şeklinde tanımlanan; sevgi, saygı aidiyet ve kendini gerçekleştirme gibi ihtiyaçlara yönelmesi mümkün gözükmemektedir (Maslow, 1943). Toplumun güvenlik ihtiyaçlarından dolayı hükümlü kişilere ilişkin tutumlarını belirleyen en önemli değişken hükümlülerin “tehlikeli” ve “tekrar suç işleme potansiyeli yüksek olan” kişiler olarak algılanmasıdır. Bu bireylerin önceden kestirilemeyen suç işlemeye daha yatkın alışılmışın dışında davranışları, düzeni bozmaları, toplumda kaygı uyandırmaktadır. Birey ya da toplum kendisini rahatsız eden, ürküten bir durumla karşılaştığında sıklıkla onu

kendisinden dışlayıp yabancılaştırma yoluna gider. Toplum açısından düzeni bozan, huzursuzluk oluşturan ve toplumsal yaşantı için tekin olmayan kişiler damgalanıp toplum dışına itilirler (Timurturkan vd., 2017).

Alanyazında, sosyal hizmet, sosyoloji, sosyal psikoloji ve adli psikoloji disiplinlerinde damgalanma irdelenmiştir. Alanyazındaki araştırmalara bakıldığında damgalama konusunda psikiyatri hasta ve yakınları, hükümlü ve yakınları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Hükümlülere yönelik toplumsal algının olumsuz olduğu kabul edilmekle beraber bu konudaki çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür (Avcil vd., 2016; Timurturkan vd., 2017). Bu algının ne kadar olumsuz veya ne boyutta olduğu merak konusudur. Yapılan bu araştırmada, toplumun hükümlü bireylere yönelik damgalama eğilimi ve hükümlü bireylere yönelik sosyal mesafe ilişkisinin demografik etkileri, bireyin adli yönden geçmişi de göz önüne alarak incelenmesi amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Bu çalışma, 09.05.2018-09.08.2018 tarihleri arasında, sosyal medya (Facebook, Instagram, Whatsapp) üzerinden gönüllü ve rastgele seçilen 730 kişi ile yapılmıştır. Bu araştırmanın yapılması için Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2018/630) izin alınmıştır. Araştırmalarda birden fazla değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi, bu inceleme sonucunda değişkenler arasındaki ilişkinin yönü, kuvveti, yapısı ile karar verilmesi gerekebilir. Değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesinde kullanılan yöntemlerden biri korelasyon analizidir. Korelasyon analizi ile birlikte değişim gösteren iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu araştırmada da korelasyon analizi kullanılmıştır (Güriş ve Astar, 2015).

2.1 Veri Toplama Araçları

Veriler; Sosyodemografik Bilgi Formu, Sosyal Mesafe Ölçeği ve Damgalama Eğilimi Ölçeği ile toplanmıştır.

2.1.1 Sosyodemografik Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından katılımcıların; yaş, cinsiyet, eğitim ve medeni durum gibi sosyodemografik özelliklerini tespit ederek, diğer ölçekler üzerine etki eden faktörleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

2.1.2 Damgalama Ölçeği (DMÖ): Damgalama Ölçeği (Stigmatization Scala-DMÖ), bireylerin psikolojik damgalama eğilimini ölçmek amacıyla Yaman ve Güngör tarafından 2013 yılında geliştirilmiştir. 780 katılımcı ile ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeği geliştirme aşamasında açımlayıcı faktör analizine başvurulmuş, madde ayırt edicilikleri belirlenmiştir. Çalışma sonunda toplam varyansın 43.63'ünü açıklayan 22 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi ölçeğin, ayrımcılık ve dışlama, etiketleme, psikolojik sağlık ve önyargı olarak adlandırılan dört alt boyuttan oluştuğunu göstermiştir. Test madde korelasyonları .31 ile .52 arasında değişmektedir. Yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin modellerinin kuramsal ve istatistiksel olarak uygun olduğu belirlenmiştir. Cronbach Alpha güvenilirlik sayısı, Spearman Brown korelasyon katsayısı, Guttman splif half değeri sırasıyla .84, .85, .85 olarak hesaplanmıştır. Ölçek, 22 madden oluşan 5'li likert yapıdadır. Ölçek; ayrımcılık ve dışlama, psikolojik sağlık, etiketleme ve önyargı olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 22, en yüksek puan ise 110'dur. 55 puanın altında alan bireylerin damgalama eğiliminin düşük, üstünde alan bireylerin ise damgalama eğilimi yüksek olduğu söylenebilir (Yaman ve Güngör, 2013).

2.1.3 Sosyal Mesafe Ölçeği (SMÖ): Sosyal Mesafe Ölçeği (Social Distance Scale-SMÖ), ruhsal bozukluğa sahip bireylerin sosyal reddedilme düzeyini değerlendirmek amacıyla Arkar tarafından 1991 yılında geliştirilmiştir. Ölçek, 14 maddeden oluşan 7'li likert yapıdadır. Ölçeğin

herhangi bir alt boyutu yoktur. Derecelendirme, ölçek toplam puanı üzerinden yapılmakta olup, ölçekten alınan yüksek puan sosyal mesafenin fazla olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 7 ve 98 arasında değişmektedir. Cronbach's alfa yöntemi ile güvenilirliği sınanan ölçeğin, güvenilirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur (Arkar, 1991).

Ölçeğin geçerliliğine yönelik ekstra bir ölçüm aracının yer almadığı çalışmada ölçek maddeleri arası ilişkilere bakılmıştır. Madde ortalamaları görsel olarak kıyaslandığında evlilik, iş yerinde aynı odayı paylaşma gibi maddelerin görece yüksek ortalamalara, bakkal dükkânından alış-veriş yapma ve aynı iş yerinde ancak farklı ofislerde çalışma gibi maddelerin ise görece düşük ortalamalara sahip olduğu rapor edilmiştir. Sosyal yakınlık içeren ve sosyal sorumluluk gerektiren durumlarda etkileşimin azaldığı yönündeki eğilim ile birlikte maddeler arasında beklenen yönde korelasyonel ilişkiler olduğu belirtilmiştir.

2.1.4. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Katsayıları

Ölçekle ölçüt geçerliliği tatmin edici niteliktedir. Damgalama Ölçeği ve Sosyal Mesafe Ölçeği Türkiye koşullarında geçerli ve güvenilir özelliğe sahip ölçeklerdir. Ölçeklerin güvenilirlik katsayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirlik katsayıları

	Madde	İç Tutarlılık Cronbach alpha
Sosyal Mesafe Ölçeği (SMÖ)	14 Madde	,963
Damgalama Ölçeği (DMÖ)	22 Madde	,878

İç tutarlılığı ölçmek için Cronbach alfa yöntemi kullanılmıştır. Sosyal Mesafe ölçeğinin iç tutarlılık (Cronbach alpha) katsayısı bu araştırma için ,963 olarak; damgalama eğilimi ölçeği ise ,878 olarak bulunmuştur. Bu değerler 0.87-0.96 arasında olup, ölçek ve alt ölçeklerin kabul edilebilir üst düzeyde iç tutarlılığı olduğunu göstermektedir.

2.2 İstatistiksel Analiz

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 25 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde One Way ANOVA (Analysis of Variance – Tek Yönlü Varyans Analizi) ve t-testi kullanılmıştır. Toplumun damgalama eğilimi ve hükümlü bireylere yönelik sosyal mesafenin arasındaki ilişkiyi incelemek için ise Pearson korelasyon testi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırma, %37.5 (n=274) erkek, %62.5 (n=456) kadın toplam 730 kişi ile yapılmıştır. Örneklemin yaş ortalaması 31.98 iken standart sapması 10.07, ranjı 49'dur (minimum:18, maksimum:67).

Katılımcıların; %5,8'i (n=42) kırsalda, %28,5'i (n=208) şehirde ve %65,8'i (n=480) büyükşehirde yaşamaktadır. Katılımcıların; %56,6'sı (n=413) bekar, %40,3'ü (n=294) evli ve %3,2'si (n=23) diğer grubundadır. Bu kişilerin %33,4'ü (n=244) çocuk sahibi iken, %66,6'sı (n=486) çocuk sahibi değildir.

Katılımcıların; %3,4'ü ilköğretim, %7,5'i lise, %7,3'ü ön lisans, %52,5'i lisans, %29,3'ü yüksek lisans veya doktora mezunudur. Katılımcıların; %7,4'ü işçi (n=54), %23 'ü memur (n=168), %20,7'si öğrenci (n=151), % 6,4'ü akademisyen (n=47), %3,7'si ev hanımı (n=27), %2,9'u esnaf (n=21), %8,2'i işsiz (n=60) ve diğer grubu (farklı meslek grupları) ise %27,7 (n=202) şeklindedir. Katılımcılar içerisinde çalışanlar, %1,8'i tarım (n=13), %2,1'i sanayi (n=15), %67,2 hizmet (n=491) sektöründe yer almaktadır.

Katılımcılar içerisinde, daha önce yargılanıp ceza ya da ceza ertelenmesi aldığını söyleyenler %5.1 (n=37), daha önce birinci derece akrabalarından yargılanıp ceza ya da ceza ertelenmesi aldığını söyleyenler %18.9 (n=118) ve daha önce yargılanıp ceza ya da ceza ertelenmesi alan arkadaşı olduğunu söyleyenlerin oranı ise %32.5'tir (n=237).

Tablo 2. Katılımcıların DMÖ ve SMÖ'den Aldıkları Puanlar

	N	Min-Maks	Ortalama	SS	Çarpıklık	Basıklık
SMÖ	730	1-7	3,43	1,27	,417	-,997
DMÖ	730	1-5	2,09	,57	,856	1,06

DMÖ: Damgalama Ölçeği

SMÖ: Sosyal Mesafe Ölçeği

Çalışmaya katılanların %23,6'sının (n=172) damgalama puanı yüksek iken, %76,4'ünün (n=558) damgalama puanının düşük olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. DMÖ ve SMÖ Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Analizi

		Stigma Puan	Mesafe
DMÖ	Pearson Korelasyon	1	,322**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	730	730
SMÖ	Pearson Korelasyon	,322**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	730	730

**0,01 Düzeyinde anlamlılık tespit edilmiştir.

DMÖ: Damgalama Ölçeği

SMÖ: Sosyal Mesafe Ölçeği

Damgalama eğilimi ile sosyal mesafe arasında pozitif yönlü (,322) istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır ($p < 0,01$). Damgalama puanı arttıkça sosyal mesafe de artmaktadır.

Tablo 4. Cinsiyet ile DMÖ ve SMÖ Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin T-Test Sonuçları

	Cinsiyet	N	X	SS	F	p
DMÖ	Kadın	274	2,254	,597	1,444	0,000
	Erkek	456	1,997	,543		
SMÖ	Kadın	274	3,558	1,305	1,119	,049
	Erkek	456	3,367	1,251		

DMÖ: Damgalama Ölçeği

SMÖ: Sosyal Mesafe Ölçeği

Cinsiyet ile sosyal mesafe puanı karşılaştırıldığında ise kadın katılımcıların ortalamasıyla (3,367), erkek katılımcıların (3,558) ortalama puanları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p < 0,05$). Erkeklerin ($X=2,254$) kadınlara ($X=1,997$) göre damgalama eğilimi daha yüksek bulunmuştur ($p < 0,01$).

Tablo 5. Medeni duruma göre DMÖ ve SMÖ Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		N	X	SS	F	p
DMÖ	Bekar	413	2,077	,557		
	Evli	294	2,124	,607		
	Diğer	23	1,996	,550	,909	,403
	Toplam	730	2,093	,577		
SMÖ	Bekar	413	3,350	1,225		
	Evli	294	3,583	1,340	3,394	
	Diğer	23	3,180	1,124		,034
	Toplam	730	3,438	1,274		

DMÖ: Damgalama Ölçeği

SMÖ: Sosyal Mesafe Ölçeği

Medeni durum ile damgalama ölçeğinden alınan puan incelendiğinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Sosyal mesafe puanı incelendiğinde ise en

yüksek evli ($X=3,583$) iken, en düşük diğer ($X=3,181$) olmuştur ($p<0,05$). Evli olan bireylerin sosyal mesafe ölçeğinden aldıkları puan daha fazla bulunmuştur.

Tablo 6. Çocuk Sahibi Olma ile SMÖ ve DMÖ Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin T-Test Sonuçları

	Çocuk Sahibi Olma	N	X	SS	F	p
DMÖ	Var	244	2,148	,636	6,753	,084
	Yok	286	2,066	,544		
SMÖ	Var	244	3,610	1,328	3,156	,012
	Yok	286	3,352	1,328		

DMÖ: Damgalama Ölçeği

SMÖ: Sosyal Mesafe Ölçeği

Çocuk sahibi olma ile damgalama ölçeğinden alınan puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p<0,05$). Çocuk sahibi olma ile sosyal mesafe ölçeğinden alınan puan arasındaki ilişkiye bakıldığında, en yüksek puan alan grup çocuk sahibi olan ($X=3,610$), en düşük puan alan grup ise çocuk sahibi olmayanlardır ($X=3,352$). Çocuk sahibi olan kişilerde sosyal mesafe puanı daha fazla bulunmuştur.

Tablo 7. Yaş aralığı ile DMÖ ve SMÖ Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		N	X	SS	F	p
DMÖ	18-24	204	2,150	,595	1,118	,350
	25-29	168	1,990	,455		
	30-34	114	2,100	,564		
	35-39	77	2,100	,604		
	40-44	70	2,339	,657		
	45-49	46	2,037	,700		
	50+	51	1,894	,490		
	Toplam	730	2,093	,577		
SMÖ	18-24	204	3,583	1,257	1,118	,350
	25-29	168	3,346	1,230		
	30-34	114	3,248	1,220		
	35-39	77	3,407	1,247		
	40-44	70	3,499	1,289		
	45-49	46	3,565	1,482		
	50+	51	3,438	1,406		
	Toplam	730	3,438	1,274		

DMÖ: Damgalama Ölçeği

SMÖ: Sosyal Mesafe Ölçeği

Yaş ile damgalama ölçeğinden alınan puan arasındaki ilişki incelendiğinde, en yüksek puanın 40-44 yaş grubunda ($X=2,339$) iken, en düşük 50 ve üzeri yaş grubunda ($X=1,894$) olduğu tespit edilmiştir. Damgalama eğiliminin yaşa göre inişli çıkışlı bir grafik çizdiği görülmüştür. Sosyal mesafe ölçeğinden alınan puan ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p<0,05$).

Tablo 8. Yaşanan yer ile DMÖ ve SMÖ Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		N	X	SS	p	F
DMÖ	Kırsal	42	2,413	,623	12,451	0,000
	Şehir	208	2,182	,568		
	Büyükşehir	480	2,027	,564		
	Toplam	730	2,093	,577		
SMÖ	Kırsal	42	4,343	1,126	11,886	0,000
	Şehir	208	3,441	1,304		
	Büyükşehir	480	3,358	1,244		
	Toplam	730	3,438	1,274		

DMÖ: Damgalama Ölçeği

SMÖ: Sosyal Mesafe Ölçeği

Katılımcıların yaşadığı yer ile damgalama ölçeğinden alınan puan aralarında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Nüfusun kalabalık olduğu büyükşehirde damgalama ölçeğinden

alınan puan ortalaması en düşük 37 ($X=2,027$), kırsalda ise en yüksek ($X=2,413$) olmuştur ($p<0,001$). Sosyal mesafe ölçeği puanı en yüksek kırsal kesimde ($X=4,343$) iken, en düşük büyükşehirde ($X=3,358$) olmuştur ($p<0,001$). Damgalama ölçeği ve sosyal mesafe ölçeğinden alınan puanın kırsaldan büyükşehire geldikçe arttığı görülmüştür.

Tablo 9. Meslek ile DMÖ ve SMÖ Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		N	X	SS	F	p
DMÖ	İşçi	54	2,099	,589	0,001	3,398
	Memur	168	2,210	,642		
	Öğrenci	191	2,089	,548		
	Akademisyen	47	1,909	,383		
	Ev Hanımı	27	2,203	,582		
	Esnaf	21	2,387	,730		
	İşsiz	50	2,020	,538		
	Diğer	172	2,001	,543		
	Toplam	730	2,093	,577		
	SMÖ	İşçi	54	1,403		
Memur		168	1,309	1,309		
Öğrenci		191	1,239	1,239		
Akademisyen		47	1,245	1,245		
Ev Hanımı		27	1,438	1,438		
Esnaf		21	1,365	1,365		
İşsiz		50	1,165	1,165		
Diğer		172	1,107	1,107		
Toplam		730	1,274	1,274		

DMÖ: Damgalama Ölçeği

SMÖ: Sosyal Mesafe Ölçeği

Bireylerin meslek gruplarına göre damgalama ölçeğinden alınan puanlar karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın, esnaf grubunda ($X=2,387$), en düşük ortalamanın ise akademisyen grubunda ($X=1,909$) olduğu görülmektedir. Katılımcıların damgalama ölçeğinden aldıkları puanların istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için istatistiksel testlerden olan tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda $F=3,398$, ($p<0,05$) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Farklılığın kaynağını test etmek için Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Farklılığın yönü akademisyen-esnaf şeklinde bulunmuştur. Katılımcıların meslek gruplarına göre sosyal mesafe ölçeğinden alınan puanlar karşılaştırıldığında en yüksek ortalamanın ev hanımı ($X=4,288$), en düşük ortalamanın diğer grubunda ($X=3,071$) olduğu görülmektedir. Varyans analizine göre ($F=5,702$, ($p<0,001$)) istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Farklılığın kaynağını test etmek için Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Farklılığın yönü ev hanımı ve diğer grup şeklinde bulunmuştur.

Bireylerin çalıştığı sektöre göre damgalama ölçeğinden alınan puan karşılaştırıldığında en düşük damgalama ölçeğinden alınan puan hizmet grubunda ($X=1,886$) iken, en yüksek tarım ($X=2,549$) grubunda olmuştur ($p<0,05$). Katılımcıların çalıştığı sektöre göre sosyal mesafe ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında alınan en düşük sosyal mesafe ölçeği puanı hizmet grubunda ($X=3,028$) iken, en yüksek tarım ($X=4,291$) grubunda olmuştur ($p<0,05$). Gruplara göre damgalama puanı ile sosyal mesafe puanı arasında paralellik vardır. Biri artarken diğeri de artmıştır. Bireylerin çalıştığı sektöre göre damgalama ölçeğinden alınan puanlar karşılaştırıldığında en düşük damgalama ölçeğinden alınan puan hizmet grubunda ($X=1,886$) iken, en yüksek tarım ($X=2,549$) grubunda olmuştur ($p<0,05$).

Katılımcıların çalıştığı sektöre göre sosyal mesafe ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında alınan en düşük sosyal mesafe ölçeği puanı hizmet grubunda ($X=3,028$) iken, en yüksek tarım ($X=4,291$) grubunda olmuştur ($p<0,05$). Gruplara göre damgalama puanı ile sosyal mesafe puanı arasında paralellik vardır. Damgalama puanı artarken sosyal mesafe puanı da artmıştır.

Tablo 10. Eğitim durumu ile DMÖ ve SMÖ Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

		N	X	SS	F	p
DMÖ	İlköğretim	25	2,161	,817	1,818	,123
	Lise	55	2,159	,510		
	Önlisans	53	2,255	,683		
	Lisans	382	2,088	,582		
	Lisansüstü	214	2,038	,515		
	Toplam	730	2,093	,577		
SMÖ	İlköğretim	25	2,254	1,544	5,772	0,000
	Lise	55	3,915	1,262		
	Önlisans	53	3,622	1,424		
	Lisans	382	3,361	1,284		
	Lisansüstü	214	3,314	1,122		
	Toplam	730	3,438	1,274		

DMÖ: Damgalama Ölçeği

SMÖ: Sosyal Mesafe Ölçeği

Katılımcıların eğitim durumuna göre damgalama ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde istatistiksel olarak gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sosyal mesafe puanı incelendiğinde ise, en yüksek puanın ilköğretim ($X=4,254$) grubunda iken, en düşük puanın yüksek lisans ve doktora ($X=3,314$) olduğu görülmüştür. Bu bilgiler ışığında eğitim seviyesinin yükseldikçe düzenli olarak sosyal mesafe puanının da düştüğü görülmüştür.

Tablo 11. Katılımcıların geçmiş ceza-ceza erteleme varlığı durumu

		N	X	SS	F	p
DMÖ	Evet	37	2,078	,594	,026	,871
	Hayır	693	2,094	,577		
	Toplam	730	2,093	,577		
SMÖ	Evet	37	3,274	1,361	,651	,420
	Hayır	693	3,447	1,269		
	Toplam	730	3,438	1,274		

Değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$). “Daha önce ceza ya da ceza erteleme aldım” maddesine “Evet” yanıtını veren 37 kişinin damgalama ölçeğinden aldıkları ortalama puan ($X=1,918$) iken, “Hayır” yanıtını veren 693 kişinin puanı ($2,362$) olmuştur ($p<0,05$).

Tablo 12. Katılımcıların birinci derece akrabasının geçmişte ceza-ceza erteleme alma durumu

		N	X	SS	F	p
DMÖ	Evet	138	2,052	,654	,881	,348
	Hayır	592	2,103	,558		
	Toplam	730	2,093	,577		
SMÖ	Evet	138	3,24	1,253	4,031	,045
	Hayır	592	3,484	1,275		
	Toplam	730	3,438	1,274		

Daha önce birinci derece akrabasının ceza ya da ceza erteleme almasına “Evet” cevabı ($X=3,243$) veren katılımcılarda sosyal mesafe ölçeğinde “Hayır” cevabı ($X=3,484$) veren katılımcılara göre daha düşük ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,05$). Damgalama ölçeğinden alınan puan ile ilişki ise de istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$).

Daha önceden ceza ya da ceza erteleme alan birinci derece akrabası olan katılımcılar hükümlü birisiyle aynı işyerinde çalışma sorusuna “Evet” cevabı veren 138 kişinin damgalama ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($X=2,195$) iken, “Hayır” cevabı veren 592 kişinin damgalama ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($X=2,373$) olmakla birlikte bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p=0,82$, $p>0,05$).

Tablo 13. Katılımcıların ceza-ceza erteleme alan arkadaşlarının varlığı durumu

		N	X	SS	F	p
DMÖ	Evet	237	2,1180	,58605		
	Hayır	493	2,0819	,57382		
	Toplam	730	2,0936	,57766	,622	,430
SMÖ	Evet	237	3,1567	1,23107		
	Hayır	493	3,5745	1,27347	17,602	
	Toplam	730	3,4389	1,27415		,000

“Daha önce yargılanıp ceza ya da ceza erteleme alan arkadaşınız var mı?” maddesine “Evet” (X=3,156) cevabı veren katılımcıların sosyal mesafe ölçeğinden aldıkları puan, “Hayır” (X=3,574) cevabı veren katılımcılara göre daha düşük ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0,001$). Katılımcıların ceza ya da ceza erteleme alan arkadaşının varlığı damgalama ölçeğinden alınan puan ile istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0,05$).

4. Tartışma

Yapılan bu araştırmada, toplumun hükümlü bireylere yönelik damgalama eğilimi ve hükümlü bireylere yönelik sosyal mesafe ilişkisini demografik etkileri, bireyin adli yönden geçmişi de göz önüne alarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma süresince katılımcılar, hükümlü kişinin hangi suçtan hüküm giymiş olduğunu daha açık ifade etmelerini araştırmacılar talep etmişlerdir. Katılımcıların bu geri bildirimlerinden, damgalama eğilimini ve hükümlülere yönelik mesafesini belirlemede suçun niteliğinin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma sürecinde katılımcılardan, kendi genel algılarında olan hükümlü kişiye göre ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların bu geri bildirim alanyazın ile de uyumludur. Yapılan araştırmalarda toplum tarafından, uyuşturucu kullanımı sebebiyle hüküm almış kişiler en zararsız grup olarak görülürken, şiddet ve cinsel suçlardan hüküm giymiş kişiler tehlikeli ve çok damgalananlar arasında yer almaktadır (Stalans, 2013). Hükümlü bireylerin işledikleri suça göre toplumdaki damgalanmanın da farklılık gösterebileceği düşünülmektedir (Arslanoğlu, 2016)

Yapılan bu çalışmada, hükümlülere yönelik damgalama eğilimi arttıkça sosyal mesafenin de arttığı görülmüştür. Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgu alanyazın ile uyumludur. Chekuri ve arkadaşlarının (2018), önyargının sosyal mesafeyi etkileyip etkilemediğini araştırdıkları çalışmalarında, sağlık hizmeti sunanlar arasında ayrımcı davranışlar gösterme ve sosyal mesafe oluşturmada duygusal tepkilerin (önyargı) önemli rolünü göstermişlerdir. Kočański ve Cechnicki'nin (2017), psikiyatristlerin ruhsal hastalığı olan kişilere yönelik tutumlarını araştırdıkları çalışmalarında damgalama eğiliminin sosyal mesafe ile ilişkili olduğunu saptamışlardır. Yapılan bu çalışmada sonuçların genel popülasyonla karşılaştırıldığında, katılımcıların %16'sı (%22'ye karşı) ikamet yerlerinin yakınında akıl hastaları için kurumlar bulunmasına karşı çıkmıştır. Psikiyatristler ise daha sık olarak, akıl hastalığından muzdarip insanlarla yakın bir arkadaşlık (%87,5'e karşı %32) ve akıl hastalarına ve onların sosyal hayata katılımlarına karşı olumlu bir tutum (%86,5'e karşı %65) beyan etmişlerdir.

Yapılan bu araştırmada, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre damgalama eğilimi daha yüksek bulunmuştur. Hükümlü bireylere yönelik sosyal mesafe ortalama puanı tüm katılımcılarda yüksek olmakla birlikte erkeklerde kadınlara göre nispeten daha fazladır. Alanyazında cinsiyet ile suçlu algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda farklı sonuçlara rastlanmaktadır. Chui ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında, kadın öğrencilerin suçlulara yönelik algılarının erkek öğrencilere göre daha olumsuz olduğu ortaya, Ferguson ve Ireland'ın (2006) çalışmasında kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha olumlu suçlu algısına sahip olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte iki grup arasında fark saptayamayan çalışmalarda mevcuttur. Aksoy ve Köse (2021), yaptıkları çalışmada damgalanma ölçek puanlarının cinsiyete göre karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuca ulaşamamışlardır.

Gönültaş ve Öztürk'ün (2020) öğrencilerin suçlulara yönelik algılarını değerlendirdikleri araştırmalarında, suçlu algısının cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Damgalama içeriği de cinsiyetler arası farklılığa neden oluyor olabilir. Gargari'nin üç farklı fakültede öğrenim gören öğrencilerle yaptığı çalışmada, erkeklerin kadınlara göre alkol ve madde bağımlılarını daha çok damgaladıkları görülmektedir (Gargari, 2015).

Yapılan bu çalışmada, medeni duruma ve çocuk sahibi olma durumuna göre damgalama ölçeğinden alınan puanlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmazken, evli ve çocuk sahibi olan katılımcıların sosyal mesafe ölçeğinden aldıkları puanların daha yüksek olduğu saptanmıştır. Hükümlü bireylerin tehlikeli olarak algılanması sonucunda ailenin daha koruyucu bir tavır sergileyerek sosyal mesafeyi arttırdığı söylenebilir. Alanyazında yapılan araştırmalar, ebeveynin, çocuğunun saldırıya uğraması, taciz mağduru olması gibi sosyal tehlike algısı ile çocuk yetiştirme pratiklerinin de şekillendiğini göstermektedir. Sosyal korkular çoğunlukla mikro suçlarla (uyuşturucu satma, uyuşturucu bağımlılığı, kapkaç), güçlü önyargıların hedefi olan sosyal grupların varlığıyla (hükümlüler, göçmenler, evsizler, tuhaf kıyafet ve davranışları olan insanlar) ve daha az derecede, pedofillerle ilişkilidir. Sosyal tehlike algısı yüksek olan ebeveynlerin çocuklarını, açık alanda, serbest dolaşım etkinliklerinde ve kamusal alanlarda daha az bulunması, yetişkin gözetiminin daha fazla olduğu programlı faaliyetlerde daha fazla bulunmaları yönünde teşvik ettikleri gösterilmiştir (Prezza vd., 2005). Bununla birlikte bekar grubun, evli gruba göre, önyargı boyutunda daha çok damgalama eğiliminde olduğuna ilişkin sonuçların elde edildiği çalışmalar da mevcuttur (Aksoy ve Köse, 2021).

Yapılan bu çalışmada, katılımcıların yaş aralığına göre damgalama ölçeği puanları düşük ortalamaya sahipken farklı yaş gruplarında anlamlı şekilde değişiklik göstermekle beraber yaş büyüdükçe inişli çıkışlı bir grafik sergilediği bulunmuştur. Yaş aralığına göre sosyal mesafe ölçeğinden alınan puanlarda ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Mackenzie ve arkadaşlarının (2019), kamusal damgalamada, kendini damgalamada ve yardım aramaya yönelik tutumlarda yaş farklılıklarının araştırıldığı çalışmasında daha yaşlı katılımcıların en düşük damgalanma düzeyine ve en olumlu yardım arama tutumlarına sahip olduğunu gösterilmiştir.

Yapılan bu çalışmada, kırsal bölgeden büyükşehir doğru gelindikçe hem damgalama eğiliminin hem de sosyal mesafenin azaldığı bulunmuştur. Türk Dil Kurumu sözlüğünde kırsal, az insanın barındığı, genellikle kır durumunda olan yer olarak tanımlanmaktadır. Şehir, nüfusunun çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle uğraşan, genellikle tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı; büyükşehir ise merkezi idarenin vali yönetimindeki şehirlerinden nüfus ve ticaret bakımından belli bir büyüklükte olanı olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2019). Taşkın ve arkadaşlarının (2006) kırsal kesimde depresyonlu hastalara yönelik tutumları ve sosyal mesafeyi araştırdıkları çalışmalarında, kırsal kesimde yaşayan halkın tutumları genel olarak daha olumsuz ve daha reddedici olduğunu saptamışlardır. Kırsal kesimde yaşayanların farklı olanla aralarında daha fazla sosyal mesafe olmasını istemektedir ve damgala(n)madan daha fazla etkilenmektedir. Angermeyer ve arkadaşlarının (2004), kasaba ve kent örneklerimde hastaların damgalama düzeylerini karşılaştırdıkları çalışmalarında, kötü davranışa maruz kalma oranlarının kasabada ve kentte birbirine benzer olduğunu ancak kasabada yaşayan hastaların kentlilere göre daha fazla damgalandıklarını düşündüklerini göstermiştir. Farklı sonuçların bulunduğu çalışmalar da mevcuttur. Tümer ve arkadaşlarının (2019), yetişkinlerin ruhsal hastalıklara yakalananlara yönelik tutumlarının araştırıldığı çalışmada, kentsel çevrede yetişenlerin korku/dışlama alt ölçek puan ortalamasının, kırsal çevrede yetişenlere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ve bu sonuçların istatistiksel açıdan anlamlılık taşıdığını saptamışlardır.

Yapılan bu çalışmada, sektörlere göre alınan en düşük damgalama ölçeği puanı hizmet gurubunda iken en yüksek tarım gurubundadır. Bununla birlikte hizmet gurubunda adalet-hukuk

alanında çalışanlarda diğer hizmet alanlarına göre daha damgalama ölçeği puanının daha yüksek olduğu görülmüştür. Sosyal mesafe ölçeğinden alınan puanlarda ise en düşük gruplar hizmet ve sanayi gurubunda iken en yüksek tarım sektöründedir. Bununla birlikte hizmet grubunun içerisinde güvenlik alanında çalışanlar arasında diğer hizmet alanlarına göre sosyal mesafe ölçeği puanının daha yüksek olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgu, kırsal ve kentsel bölgede yaşayanlardan elde edilen sonuçlarla uyumludur. Mesleklere göre bakıldığında ise damgalama ölçeğinden alınan en yüksek puan esnaf mesleğindeyken alınan en düşük puan akademisyenlerdedir. Sosyal mesafe ise en yüksek ev hanımlarındayken en düşük diğer meslek gurubundadır. Farklı meslek gruplarının farklı alt kültürlerinin olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak damgalamayı ve sosyal mesafeyi de etkilediği görülmektedir. Alanyazında yapılan çalışmalara bakıldığında ise, kamu kurumunda çalışan bireylerin, özel sektör çalışan grubuna göre önyargı boyutunda daha çok damgalama eğiliminde olduğu saptanmıştır (Aksoy ve Köse, 2021). Yapılan bu çalışmada, katılımcıların eğitim durumu yükseldikçe sosyal mesafenin de aynı oranda azaldığı bulunmuştur. Ancak eğitim durumu ile damgalama arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Avcil'in (2014) çalışmasının sonucunda psikoeğitimin damgalama üzerindeki etkisi ile hükümlülere yönelik sosyal mesafenin eğitilmiş kişilerde daha az olması uyumludur.

Daha önce yargılanıp ceza ya da ceza ertelemesi alan kişilerin damgalama ölçeği ve sosyal mesafe ölçeğinden aldıkları puanların diğer insanların puanları ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Daha önceden ceza ya da ceza ertelemesi alan kişiler damgalama eğilimi ölçeğinin ilk sorusu olan "Adli suça karışmış biriyle aynı ortamda çalışmak istemem" maddesine daha fazla "Hayır" yanıtını vermişlerdir. Bunun sebebi aynı durumda olan, benzer sorunlar yaşayan kişilerin birbirlerine daha iyi anlaması olabilir. Ceza ya da ceza ertelemesi almamış kişilerin kendi başlarına böyle bir şey gelmediği için empati yaparken bir nebze daha zorlandıkları görülmektedir. Daha önce yargılanıp ceza ya da ceza ertelemesi alan birinci derece akrabası, arkadaşı olduğunu söyleyen kişilerin sosyal mesafe ölçeğinden aldıkları puanların istatistiksel olarak daha yüksek olduğu görülmüş, damgalama ölçeğinden aldıkları puanlar arasında ise istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Damgalama teorisi çerçevesinde hükümlüler normal damgalamadan farklı olarak hem devlet hem de toplum tarafından etiketlendikleri için toplum tarafından tehlikeli olarak görülüp dışlanmaktadır. Kişinin kendisini de bu şekilde kabul etmesiyle kendini gerçekleştiren kehanet devreye girmekte ve hükümlü birey kısır döngü içinde tekrar suç işlemeye yönelebilmektedir (Dursun, 1997). Yapılan çalışmalar işverenlerin; mesleki eğitim almış, rehabilitasyon programlarına katılmış eski hükümlüleri istihdam etmeye yönelik olumlu tutumları olduğunu göstermiştir. Ayrıca daha önce eski hükümlü istihdam etmiş işverenlerin, eski hükümlülerle çalışmaya dair daha az olumsuz tutuma sahip oldukları saptanmıştır (Links, 2010).Yapılan başka bir araştırmada, olumlu sosyal ilişkilerin, aile desteğinin, iş sahibi olmanın, suçluların denetimli serbestliğe uyumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Hepburn ve Griffin, 2004).

Araştırmaya katılan kişilerin her ne kadar damgalama puanı düşük olsa bile sosyal mesafe ortalaması yüksektir. Bireylerin rutin hayatlarında suça karışmış kişilerden uzak kalmayı tercih ettikleri söylenebilir. Mahkumlar, tahliye olduktan sonra iş bulmada zorluk yaşamaktadırlar. Sosyal yaşamda dışlanma, etiketlenme ve kendilerini ifade edememe gibi birtakım dış faktörler nedeniyle yeniden suç davranışına yönelebilirler. Bunun yanında, suç işlemeyi alışkanlık haline getirme, istek ve arzularını kısa yoldan elde etmek isteme (çalışmadan paraya ulaşma) ve ceza infaz kurumunda hazırcılığa alışma (meslek edinerek istihdam edilebilecek projelere katılımı isteksizlik) gibi iç faktörler yeniden suç işleme davranışında etkilidir (Bilgiç, 2014). Ceza sürelerinin bitmeleri ile cezaevinden çıkan eski hükümlüler ekonomik problemlerle karşılaşmaktadırlar. Yapılan bir çalışmada, eski hükümlülerin yiyecek ve barınma temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, topluma yeniden entegrasyon konusunda zorlandıkları yetersiz sosyal destek sonucunda da yeniden suç davranışına yöneldikleri saptanmıştır (Roberts vd., 2004). Timurturk ve arkadaşları (2017), mahkumların iş durumları

üzerine yaptıkları araştırmada, mahkûmiyet durumunun işin doğrudan kaybına etkisi olduğu saptanmıştır. Çalışmaya katılanların %52,8'si işlerini kayb ettikleri yönünde geri bildirim vermiştir. "Hükümlü" etiketi tek başına sosyal dışlanma sürecini beslemektedir. Bu bireyler hem çalışırken hem de bir iş arama aşamasında mahkumiyetlerini saklama eğilimi göstermektedir. Damgalanmanın en önemli unsurlarından biri dışlanmadır ve hükümlülerin cezaevinden çıktıktan sonra topluma yeniden katılımlarında sosyal dışlanmaya maruz kalırlar, bu durum onların toplumun 'içinde' yaşamaları ancak toplumun bir 'parçası' haline gelememelerine yol açar (Johnson, 2002). Daha önce hüküm giymiş bireylerin topluma yeniden entegrasyonunda, politikalar geliştirilmelidir. Bu politikalar sayesinde toplum da bireyi daha fazla kabullenebilecek ve olumsuz duyguları azalacaktır. Evrenselci değer yaklaşımı, iç grup ile dış grup arasındaki engellerin zamanla kaybolarak, eski hükümlülerinde toplumun bir parçası olarak algılanmasını kolaylaştıran bir yaklaşımdır (Snider ve Reysen, 2014).

5. Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu araştırmada, toplumun damgalama eğilimi ve hükümlü bireylere yönelik sosyal mesafe ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda damgalama eğilimi arttıkça sosyal mesafenin de arttığı saptanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, hükümlülere yönelik damgalamayı etkileyen faktörler; yaş, cinsiyet, yaşanan çevre, meslek ve çalışılan sektör olarak bulunmuştur. Hükümlülere yönelik sosyal mesafeyi etkileyen faktörler ise; cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olma, yaşanan çevre, meslek ve çalışılan sektör, eğitim, kişinin birinci derece akrabası ya da arkadaşının adli ceza geçmişi olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, ortaya konulan tüm bu faktörler ışığında toplumda dezavantajlı gruplardan olan hükümlü bireyleri damgalamada birçok faktör etkili olmakla birlikte topluma faydalı bir birey haline getirilebilmeleri için damgalama ve sosyal mesafe değişebilir bir durumdur. İnsanların biyopsikososyal ve hatalara açık bir organizma olduğu gerçeğinden hareketle empatik bir tavırla, sistemin yeni mağdurlar üretmemesi ve suçların tekrar edilmemesi adına, halkın maddi ve manevi özgürlüğüne ulaştığı bir sistemde olmak suçun temellerini yok edeceği için kurumların (denetimli serbestlik, sosyal yardımlar, eğitim, adalet) sağlıklı çalışması suçu ve mağdurlarını azaltacağı gibi toplumsal barış ve huzura da katkı sağlayacaktır.

Yapılan bu araştırmanın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, sosyal medya kullanıcıları ve 18-67 yaş aralığındaki 730 katılımcıyla sınırlıdır. Katılımcıların çoğunluğu yükseköğretim mezunudur. Eğitim seviyesi düşük ve sosyal medya kullanmayan bireylerde farklı sonuçlar çıkabilir. Ayrıca, bu araştırmada hükümlülük geniş kapsamda ele alınmış, hükümlülük türleri ayrı başlıklar şeklinde incelenmemiştir. Damgalama ve sosyal mesafe koyma, hükümlülerde olumsuz pekiştirici görevi görerek suç işleme davranışını devam ettirebilir. Bu sebeple gelecek çalışmalarda, damgalama ile mükerrer suçluluk, suç kariyeri, hayat kalitesinin artırılması konularının incelenmesi önerilmektedir.

Fon

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde herhangi bir fondan faydalanılmamıştır.

Not

Bu araştırmanın yapılması için Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2018/630) izin alınmıştır.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. N. & Köse, E. (2021). Bazı sosyo-demografik değişkenler açısından sosyal damgalanma (stigma) düzeylerinin incelenmesi bandırma örneği. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2) , 291-307.
- Angermeyer, M. C., Beck, M., Dietrich, S., & Holzinger, A. (2004). The stigma of mental illness: patients' anticipations and experiences. *International Journal of Social Psychiatry*, 50(2), 153-162. <https://doi.org/10.1177/0020764004043115>
- Arkar, H. (1991). Akıl hastasının sosyal reddedilimi. *Düşünen Adam*, 4(3), 6-9.
- Arslanoğlu Ç. E., (2016). *Koşullu salıverme ile tahliye olmuş hükümlülerde damgalanma algısı ve damgalanma ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Avcil, C. (2014). *Psikiyatrik hasta yakınlarında damgalama ve ilişkili faktörler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Avcil, C., Bulut, H., Sayar, G. H. (2016). Psikiyatrik hastalıklar ve damgalama. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 175-202. <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.2.2.4>
- Bedük, M. N. (2010). Kamu kurum ve kuruluşlarında eski hükümlü işçi çalıştırılması. *Kamu-İş*, 2.
- Berry, D. R. (1974). *Central ideas in sociology: an introduction*. Constable.
- Bilgiç, Ş. (2014). Mahkûmların suç algısı. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (3), 8-17. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.20446>
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim Sanat Yayınları.
- Chui, W. H., Cheng, K. K., ve Wong, L. P. (2013). Gender, fear of crime, and attitudes toward prisoners among social work majors in a Hong Kong University. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 57(4), 479-494. <https://doi.org/10.1177/0306624X12436524>
- Chekuri, L., Mittal, D., & Ounpraseuth, S. (2018). Relationship between stereotypes, prejudice, and social distancing in a sample of health care providers. *The primary care companion for CNS disorders*, 20(3), 17m02264. <https://doi.org/10.4088/PCC.17m02264>
- Dursun, H. (1997). Damgalama teorisi ve suç. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 3(4), 309-322.
- Doğanavşargil Baysal, G. Ö. (2013). Damgalanma ve ruh sağlığı. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(2), 239-251.
- Esin, İ., (2021). Damgalama: Kilo Damgalaması Hakkında Bir Derleme Çalışması. *Uluslararası Türk Spor ve Egzersiz Psikolojisi Dergisi*, 1(2), 29-45. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijtsep/issue/67969/1051263>

- Ferguson, K., ve Ireland, C. (2006). Attitudes towards sex offenders and the influence of offence type: A comparison of staff working in a forensic setting and students. *The British Journal of Forensic Practice*, 8(2):10-19. <https://doi.org/10.1108/14636646200600009>.
- Gargari, S.G. (2015). *Dokuz Eylül Üniversitesi'nde öğrenim gören üç farklı fakülte öğrencilerinin alkol ve madde bağımlılığına yönelik damgalamaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gezgin, E. (2016). *Damgalanan mekânda yaşam: bir kentin ötekisi olmak*. Ankara.
- Goffman, E. (1963). Stigma Notes on the Management of Spoiled Identity Simon and Schuster, 3.
- Gönültaş, B. M. & Öztürk, M. (2020). Sosyal hizmet öğrencilerinin suçlulara yönelik algılarının değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31 (2), 477-499. <https://doi.org/10.33417/tsh.659369>
- Gürüş, S., Astar, M., (2015). *SPSS ile İstatistik*. Der Yayınları.
- Güvenir, T. Miral, S., ve Gökengin, D., (2004). Bir stigmatizasyon (damgalama) ve istismar olgusunda okul konsültasyonu kapsamında multidisipliner krize müdahale yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 18(3), 251-255.
- Hepburn, J. R., ve Griffin, M. L. (2004). The effect of social bonds on successful adjustment to probation: An event history analysis. *Criminal Justice Review*, 29(1), 46-75. <https://doi.org/10.1177/073401680402900105>
- Johnson, R., (2002) *Hard time: Understanding and reforming the prison*. Wadsworth.
- Kochański, A., & Cechnicki, A. (2017). The attitudes of psychiatrists toward people suffering from mental illnesses. *Psychiatria Polska*, 51(1), 29-44. <https://doi.org/10.12740/pp/62400>
- Leary, M. R, ve Schreindorfer, L. S. (1998). *The stigmatization of HIV and AIDS: HIV and social interaction*. Sage Publications, Inc.
- Links, W. (2010). *Prejudged: Tagged for life- A research report into employer attitudes towards ex-offenders*. Working Links.
- Mackenzie, C. S., Heath, P. J., Vogel, D. L., ve Chekay, R. (2019). Age differences in public stigma, self-stigma, and attitudes toward seeking help: A moderated mediation model. *Journal of clinical psychology*, 75(12), 2259–2272. <https://doi.org/10.1002/jclp.22845>
- Marshall, G., (1999) *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev. Osman Akınhay). Derya Kömürcü. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Maslow, Abraham. H., (1943) A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50 (4): 370-396.
- Oran, N. T., ve Şenuzun, F. (2008). Toplumda kırılması gereken bir zincir: HIV/AIDS stigmatı ve baş etme stratejileri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-16.

- Prezza, M., Alparone, F. R., Cristallo, C., & Luigi, S. (2005). Parental perception of social risk and of positive potentiality of outdoor autonomy for children: The development of two instruments. *Journal of environmental psychology*, 25(4), 437-453. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.12.002>.
- Roberts, C., Kennedy, S., Hammett T. M. (2004). Linkages between inprisonand communitybased health services. *Journal of Correctional Health Care*, 10 (3), 333-368. <https://doi.org/10.1177/107834580301000306>.
- Soygür, H., ve Özalp, D.E., (2005) "Şizofreni ve damgalanma sorunu", *Dahili Tıp Bilimleri Psikiyatri Dergisi*, 1(12):74-80.
- Snider, J. S., ve Reysen, S., (2014) Effect of framing of reentry program on perceptions of ex-offenders. *World Journal of Social Science Research*, 1(1), 68-88.
- Stalans, L. J. (2013). Measuring attitudes to sentencing. In *Changing attitudes to punishment*. Willan Publishing.
- Taşkın, E. O., Şen, F. S., Özmen, E., & Aydemir, Ö. (2006). Kırsal kesimde depresyonlu hastalara yönelik tutumlar: sosyal mesafe ve etkileyen etmenler. *Türkiye'de Psikiyatri*, 8(1), 11-17.
- Tajfel, H., Forgas, J. P. (1981). "Social categorization: cognitions, values and groups", *social cognition: perspectives on everyday understanding*. Academic Press.
- Timurturkan, M., Demez, G., Kart, E., Ertan, C., Cankurtaran, S., ve Aktin, S. (2017). "Hükümlü" olmanın sosyal tezahürleri: sosyal dışlanma, damga ve suç. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 138-157. <https://doi.org/10.20875/makusobed.331822>.
- Tümer, A., Hebcan Örs, S. & Akpınar, H. (2019). Yetişkinlerin ruhsal hastalığa/hastalara yönelik tutumları. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3 (6), 139-147. <https://doi.org/10.31461/ybpd.590704>.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2019). *Kırsal*. <https://sozluk.gov.tr/> Son Erişim Tarihi: 17.05.2022.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2019). *Şehir*. <https://sozluk.gov.tr/> Son Erişim Tarihi: 17.05.2022
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2019). *Büyükşehir*. <https://sozluk.gov.tr/> Son Erişim Tarihi: 17.05.2022.
- Yaman, E., ve Güngör, H. (2013). Damgalama (Stigma) ölçeğinin geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirlik Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 251-270.

Yazar Biyografileri

Rasim Erez, Adli Bilim Uzmanı. Sosyal hizmet, toplumsal damgalama eğilimi üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Büşra Özdoğan, Klinik Psikolog, Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Doktora Programına devam etmektedir. Kişilerarası ilişkiler psikoterapisi, klinik psikoloji alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Hüseyin Ünübol, Doç. Dr., Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Erişkin psikiyatri, bağımlılık, mentörlük gibi çeşitli alanlarda çalışmalar yapmaktadır.

Gökben Hızlı Sayar, Prof. Dr., Üsküdar Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Erişkin psikiyatri, farmakoterapi, klinik pratikte transkraniyal manyetik stimülasyon (TMS) kullanımı, kişilerarası danışmanlık, psikoeğitim, nöromodülasyon gibi çeşitli alanlarda çalışmalar yapmaktadır.